

MONITORUL CULTURAL

Lunar arădean de informație culturală

Noiembrie 2025

CENTRUL CULTURAL
JUDEȚEAN ARAD

CONSILIUL
JUDEȚEAN
ARAD

Pentru ce mai luptăm?

„Dacă nu există cultură, pentru ce mai luptăm?” – întreba Winston Churchill atunci când i s-a propus să taie fondurile pentru cultură, pentru a susține efortul de război. Întrebarea, de o simplitate crudă, este și astăzi la fel de actuală și de tulburătoare.

România trece prin crize multiple – economice, sociale, identitare. Tulburările regionale se adâncesc, iar neîncrederea în instituții este mai mare ca oricând. În acest peisaj, cultura pare tot mai des percepută ca un lux, o zonă secundară a vieții publice. Dar fără cultură, infrastructura, economia sau tehnologia rămân simple mecanisme. O țară care nu-și cultivă spiritul devine o periferie – nu doar geografică, ci și culturală.

În 2025, bugetul Ministerului Culturii scade cu peste 1% față de anul anterior, iar alocarea raportată la PIB abia atinge 0,07%. Cifrele pot părea abstracte, dar consecințele sunt cât se poate de concrete: proiecte subfinanțate, instituții în impas, artiști descurajați. Colac peste pupăză, acum, la final de an, se dă stingerea peste toate proiectele și evenimentele culturale programate – pentru niște mărunțiș la buget.

Problema nu se reduce la cifre. Este o chestiune de viziune publică. Dacă ministerul și autoritățile se limitează la festivaluri de imagine sau la proiecte de fațadă, fără să investească în artele creative, în formarea publicului, în educația culturală și în infrastructura locală, atunci sensul culturii se dizolvă. Cultura nu este un eveniment ocazional, ci un proces viu, continuu. Ea are nevoie de răbdare, de instituții coerente și de încrederea că merită mai mult decât aplauzele unui public cât mai numeros și dornic de divertisment.

De aceea, întrebarea „Pentru ce mai luptăm?” rămâne actuală. Nu se referă la un conflict armat, ci la unul de sensuri. Luptăm pentru ideea că o națiune nu poate exista fără valori, fără artă și fără memorie. Luptăm împotriva uitării, a tăcerii, a nihilismului care se insinuează atunci când nu mai credem în nimic.

O societate care își abandonează cultura nu mai are pentru ce lupta. Iar una care o apără, o cultivă și o înțelege își întărește demnitatea. Fără cultură, rămânem doar o populație administrată, nu o comunitate vie.

Ioan Matiuț

Acest număr este ilustrat cu lucrările artistului plastic

Linda Barkasz (Newclearfairy)

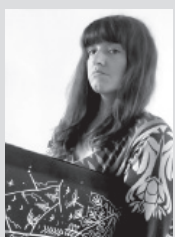
Născută la 21 aprilie 1985, în Arad. A absolvit Liceul de Arte „Sabin Drăgoi” și Facultatea de Arte și Design Timișoara, specialitatea Grafică.

Membru al Uniunii Artiștilor Plastici din România, Filiala Arad.

A participat la numeroase expoziții din țară și străinătate.

e-mail: newclearfairy@gmail.com.

facebook: Linda Barkasz.

Lunar arădean de informație culturală

Anul XIX, nr. 8 (159) – noiembrie 2025

Redactor-șef: Ioan Matiuț

Colaborează: Adelina Stoenescu, Adriana Sasu, Rodica Colta, Corina Huțan, Laura Maria Ilea, Ioana Nistor, Gabriela Adina Marco, Sorin Sabău, Ovidiu Pecican, Viorel Nistor, Vlad-Sergiu Sandu, Florin Lucian Coita, Ionel Costin, Nelu Scripciuc.

Prezentare artistică: Laurian Popa

Design: Ghizela Șerban

Corectură: Adriana Sasu

DTP: Filip Cenade

Tipar: Tipografia TRINOM Arad

Editor: Centrul Cultural Județean Arad

www.ccja.ro

Responsabilitatea pentru conținutul textelor revine autorilor.

Redacția nu își asumă responsabilitatea pentru modificările survenite în programul instituțiilor.

ISSN 2559 - 1126

ISSN-L 2559 - 1126

Membri în Asociația Publicațiilor Literare și Editurilor din România

MONITORUL
cultural

CENTRUL CULTURAL JUDEȚEAN ARAD

Retrospectivă 2025

Pe parcursul anului 2025, județul Arad a fost gazda unor evenimente de mare amploare, care au adunat zeci de mii de participanți și au transformat spațiile publice în veritabile platforme culturale. Consiliul Județean Arad, prin Centrul Cultural Județean, a organizat o serie de manifestări, menite să pună în valoare specificul local, să stimuleze creativitatea și să întărească legăturile în comunitate.

De la festivaluri de muzică populară și târguri cu meșteșuguri tradiționale, până la spectacole de teatru și concerte de muzică ușoară și simfonică, precum și evenimente gastronomice, fiecare proiect a fost conceput pentru a oferi publicului experiențe autentice, în care cultura s-a împletit armonios cu distracția și socializarea.

Evenimente în județ

„Lipova Symphonic City” – o tradiție muzicală continuată cu succes

Platoul Mănăstirii Maria Radna a găzduit cea de-a șaptea ediție a evenimentului „Lipova Symphonic City”, devenit deja o tradiție la nivelul județului Arad și nu numai. Publicul s-a bucurat de prestațiile de excepție ale grupului AD Libitum Voices și ale solistei Geanina Gee, acompaniați de Orchestra GlobART, sub bagheta dirijorului Dan Crișan.

„Parada Clătitelor” – gust și distracție pentru toate vârstele

Unul dintre cele mai îndrăgite evenimente din stațiunea Moneasa, „Parada Clătitelor”, a atras mii de turiști în luna iulie, cu ocazia celei de-a XX-a ediții. Invitații speciali ai evenimentului au fost artiștii **Sanda Ladoși și Alexandru Anghel**, care au întreținut atmosfera de sărbătoare.

Meșteșuguri autentice la Moneasa

În stațiunea Moneasa, „Târgul Meșterilor Populari” a reunit zeci de artizani din întreaga țară, oferind vizitatorilor o varietate impresionantă de creații tradiționale: de la textile și port popular, la podobe din sticlă, dantelă sau hârtie, icoane, turtă dulce și mirodenii.

Festivalul Cântecului Popular din Țara Zărandului – ediția a 55-a

Tot la Moneasa a avut loc și cea de-a 55-a ediție a Festivalului Concurs al Cântecului Popular din Țara Zărandului, organizat de Consiliul Județean Arad, prin Centrul Cultural Județean. Găzduit de Teatrul de Vară din stațiune, evenimentul a avut ca scop, la fel ca în fiecare an, descoperirea și promovarea noilor talente și punerea în valoare a folclorului românesc.

MONITORUL
cultural

Evenimente în municipiu

„Zilele Județului Arad” – distracție pentru toate gusturile

Organizate sub sloganul „Arădeni pentru arădeni”, „Zilele Județului Arad” au avut loc în luna iunie, pe platoul Consiliului Județean, și au oferit activități pentru toate vârstele: târg de științe, expoziție de vinuri cu degustare, petreceri cu DJ, Picnic Garden și concerte de muzică ușoară și populară cu artiști consacrați din Arad.

„Festivalul Toamnei” – arome, culori și tradiții

Desfășurat în luna octombrie, „Festivalul Toamnei” a adus pe scena de la Consiliul Județean Arad artiști de renume din muzica populară și ușoară, cap de afiș fiind carismaticul **Horia Brenciu**, alături de **HB Orchestra**. În cadrul evenimentului a avut loc și un târg gastronomic, cu preparate culinare delicioase, Grupurile de Acțiune Locală din județ au prezentat produse tradiționale specifice sezonului, iar copiii s-au bucurat de ateliere creative, jocuri și activități interactive.

Teatrul de Vară „Ethos” – artă sub cerul liber

Unul dintre cele mai de anvergură evenimente culturale organizate de Centrul Cultural Județean Arad, **Teatrul de Vară „Ethos”**, s-a desfășurat pe parcursul a două luni în curtea instituției. Programul a inclus spectacole de teatru remarcabile, cu artiști de prestigiu, apreciați atât la nivel național, cât și internațional.

*Pagini realizate de
Corina Huțan*

Câteva aspecte ale pieselor de mobilier în casele din Țara Zărandului la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX

Majoritatea locuințelor din Țara Zărandului aveau cam până în preajma primului război mondial un mobilier confecționat în tehnica dulgherească, tehnică ce avea meșterii ei aproape în fiecare sat¹.

O piesă foarte importantă din interiorul locuinței era masa. Putem distinge două tipuri de mese: masa simplă formată dintr-o ramă de scânduri sprijinită pe patru picioare peste care se pune o tăblie dreptunghiulară sau pătrată și tipul de masă care are aceeași structură dar sub tăblie are unul sau mai multe sertare folosite pentru păstrarea pâinii sau a tacâmurilor² (cunoscută și sub numele de masă gotică).

Scaunele au evoluat și ele de la simpla buturugă până la scaunul cu spetează frumos traforată cu fierăstrăul în forme cum ar fi „inima”, „cercul”, „crucița”, „rombul” etc. Scaunul nu avea, spre deosebire de pat și de masă, un loc fix în locuință, deoarece de el se leagă o serie de activități cum ar fi țesutul, torsul, pregătirea hranei la vatra deschisă etc. De asemenea, scaunul putea fi mai ușor de transportat. Uneori, la șezători, femeile veneau cu scaune de acasă³.

¹ Barbu Ștefănescu, *Mobilier țărănesc din Crișana*, Oradea, Biblioteca Revistei „Familia”, 1997, p. 9

² Ioan Godea, „Contribuții la cunoașterea mobilierului țărănesc...”, p. 344

³ *Ibidem*, p. 343

Lavița s-a folosit pentru dormit până în secolul al XIX-lea. Cu timpul, lavița cu spetează a fost mutată lângă patul supraînălțat și folosea atât pentru șezut cât și pentru urcarea în pat.

Nelipsită din orice gospodărie, începând cu a doua jumătate a secolului al XIX-lea, era lada de zestre. Ea însoțea întotdeauna fata care se mărita. Existau două feluri de lăzi de zestre: lada tip „sarcofag” (sau cu „spinare”) cu un capac în două ape sau lada cu capac plat⁴. Pe lângă acestea mai existau și lăzile cu spătar sau lăzi pentru acte, pentru podoabe, lăzile pentru odoare bisericesti sau lăzile mai mari tip hambare⁵ pentru cereale sau făină, acestea din urmă fiind ținute în cămară, tindă sau târnaț.

Alte piese de mobilier erau cuierul pentru haine situat, de obicei, după ușă, blidarul, ruda de culme (atârnată de grinzi deasupra patului). Nu lipsea nici lavița sau scaunul pe care stă cofa cu apă. O serie de lăzi, de diferite mărimi serveau la păstratul hainelor. În timp au apărut dulapurile.

O imagine despre evoluția interiorului locuinței la începutul secolului XX, pentru satul Măderat, dar valabilă și

⁴ Ioan Godea, „Meșteșugul lădăritului în satele din Valea Teuzului (județul Arad)”, în *AMET pe anii 1971-1973*, Cluj, 1973, p. 318

⁵ Ioan Godea, „Meșteșugul lăzilor de zestre în Țara Crișurilor”, în *Contribuții la cunoașterea etnografiei din Țara Crișurilor*, nr.10, Oradea, 1971, p. 134

pentru întreaga zonă a Zărandului, ne-o dă învățătorul Petru Vancu:

„În zilele de azi (1905 n.n.) cu totul se deosebește întocmirea casei de cea din trecut.

Pe lângă că fiecare casă e văruiată și îngrijită, în fiecare casă se află mobile acomodată, paturi, mese, dulapuri, scaune și blidare.

Îmbrăcămintea paturilor e mai bogată, căpățile sunt înlocuite prin perini umplute cu pene, apoi sunt așternute cu ponevi alese din lână și lucrate frumos.

În unele case, peste mulțimea de ponevi și lipidee (ciarșafuri) sunt așezate câte două rânduri de perini pe lăzi ori dulapuri - și în ele se află valurile de pânză de diferite soiuri. Atârinate de grinzile ori prins de partea superioară a păretelui stă cuerul pe care sunt înșirate șubile și rochiile, iar unde sunt fete mari și schimburile albe... Băbura e înlocuită prin horn iar țestul din cuină a dispărut cu totul. Materialul de încălzit și de fert e lemnul și loza de vie.

Sterțul (opaițul) și luminile de său sunt înlocuite prin lampe în care se arde petrolu și prin luminile de stearin... Casele și clădirile economice de acum să fac după o formă mai acomodată, cu încăperi spațioase și luminoase. Materialul din care se clădesc casele este: peatra, cărămida arsă și nearsă (văiug) apoi lemnul care tot se mai folosește și în vremea de acum. Casele se acopăr mai cu seamă cu țigla, apoi șindrilă, trestie și puține cu pae de seacă. Ușile și ferestrelor sunt mari și lucrate de oameni pricepători. La mulți se află uși de sticlă.

Pe pereții odăilor sunt atârinate diferite icoane și tănere, apoi pe după ele, precum și deasupra ferestrelor sunt puse sterguri frumoase.

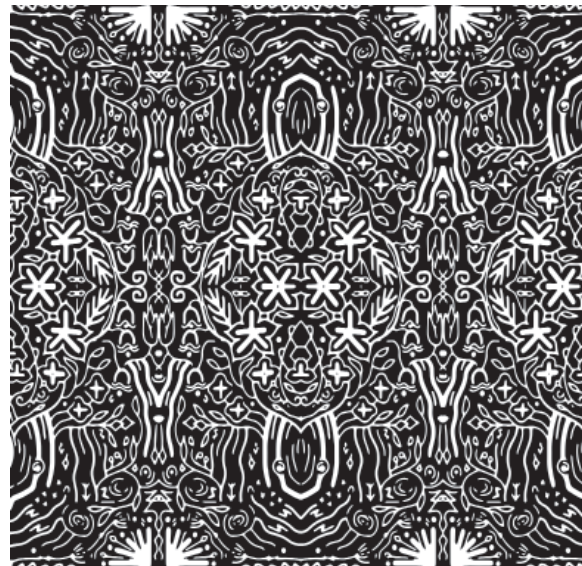

Raritate sunt clădirile de casă care să nu aibă 2 odăi, multe sunt făcute așa, că afară de odăi și de cuină, se află și câte o cămară, iar sub ea ori sub cuină și odăi se află podrum (pivniță).

Toate casele au în partea din față: târnaț sau ambit, iar unele și terase⁶.

Fără îndoială, descrierea aceasta reflectă starea de prosperitate care începe să se facă simțită încă de la sfârșitul secolului al XIX-lea în întreaga Europă.

Rodica Colta

Linda Barkasz, Joy Wripples

⁶ Petru Vancu, *Monografia comunei Măderat*, Arad, Tiparul tipografiei diecesanegr.-orientale române, 1905, p. 63-64

Lipova artistică la 1830. Un imn

Monumentala antologie *Școala Ardeleană* alcătuită de Eugen Pavel și publicată în două ediții – a doua: Cluj-Napoca, Ed. Școala Ardeleană, 2024 – cuprinde în reeditarea îmbogățită prin adaosuri textuale semnificative și un fragment din lucrarea *Diregătorul bunei-creștere spre îndreptarea multor părinți și bun-folosul tinerimei române, țesut de Damaschin Bojincă, în Crăimea Ungariei și alăturatele ei părți, jurat avocat. Directorium bonae Educationis*. În Buda, la Crăiasca Tipografia Universității Ungurești, 1830. Așa cum titlul său extins specifică, autorul era pe atunci avocat, iar cartea a apărut în faimoasa tipografie de la Buda în 1830.

Surpriza pentru cel nefamiliarizat cu preocupările autorului este că, în text se află inclus și un imn dedicat Lipovei iluministe românești, Lipovei elitelor intelectuale din rândul românilor, interesată de răspândirea culturii printre cei ce vorbesc aceeași limbă. Prin acest text Damaschin Bojincă intră în rândul poezilor iluminiști, alături de I. Budai-Deleanu, Vasile Popp, Gh. Șincai ș.a., dezvăluindu-și firea de artist, necunoscută până acum, și completându-și portretul de legiuitor și de polemist cu o importantă trăsătură artistică.

Iată textul, prea puțin cunoscut încă, al imnului:

„Între români azi Lippa strălucește
Soarele culturii din ea se ivește.
Raze lucitoare din ea luminează,
Care pre tot neamul înalt venerează.
Muzele române aci se adună
Și cu bucurie cântă împreună
Vers de mângâiere, căci adevărară,

Lipova – Bazarul Turcesc

În Lipova, veade românească gloată.

Cu flori și cu perle coronate saltă

A marelui Romul jucare înaltă.

Vestind desfătare, împletesc cunune,

Pre acestor români cap merg a le pune.

Lipova e tare în statornicie,

Neamului arată sămn de vrednicie.

Zelul național aci tare crește

Și pomul culturii formos înflorește.

Aci stăpânește comună unire,

Cătră stăpânire dragoste, iubire.

Păzitori puternici sânt ei de dreptate,

Ca iroi vestiți, ne-nvinși de răutate,

Ei la românime sânt luci căutătoare,

Vrednici totdeauna de dreaptă urmare.

După cum arată poemul, Damaschin Bojincă percepea, la 1830, Lipova ca pe un focar al creației artistice românești, ca pe un lăcaș al muzelor („Muzele române aci se adună/ Și cu bucurie cântă împreună”). În orașul de pe Mureș, poporul – „românească gloată” – vede chemarea spre altitudine culturală și spirituală a urmașilor lui Romulus (și, desigur, Remus, nenumit expres de poet: „A marelui Romul jucare înaltă”). Ea este întâmpinată, simbolic vorbind, „Cu flori și cu perle coronate”, cununi de flori urmând să împodobescă, înalt semn de recunoaștere a meritelor, capetele românilor de mare merit într-ale vieții culturale.

Patriotismul românilor din Lipova este, spune autorul, consecvent, fiind principalul imbold către creația culturală românească („Lipova e tare în statornicie,/ Neamului arată sămn de vrednicie./ Zelul național aci tare crește/ Și pomul culturii formos înflorește”).

Poemul se încheie printr-un elogiu al stăpânitorilor care, „Păzitori puternici... de dreptate” fiind, „Ei la românime sânt luci [= lumini] căutătoare”.

COMPLEXUL MUZEAL ARAD

CASA MEMORIALĂ „IOAN T. FLOREA” COVĂȘĂNȚ

Muzeul se poate vizita la cerere

Contact: Asociația Culturală „Ioan T. Florea”, tel.

0257.385.388

Casa Memorială „Ioan T. Florea” este deschisă din anul 2014 în casa soților Ioan și Ileana Florea din Covășanț. Interioarele păstrează atmosfera unei case de intelectuali din Podgoria Aradului, nelipsite fiind mobilierul original, pianul și instrumentele muzicale, dar și numeroase fotografii, ce spun povestea familiei de aproape un secol.

În expunere se află obiecte personale ale soților Florea, dar și obiecte care vorbesc despre munca lor – cadre didactice dedicate și cercetători pasionați: diplome, distincții, fotografii de la diverse conferințe și concursuri. Un segment important al expoziției surprinde munca de teren a folcloristului Ioan T. Florea, iar caietele de însemnări, fișele și fotografiile vorbesc despre pasiunea și dragostea sa pentru folclorul românesc. Corespondența cu etnomuzicologii Ioan Brăiloiu, Ovidiu Bârlea, Tiberiu Brediceanu, Caius Lepa și Marcel Cellier, cu cei doi compozitori arădeni Emil Monția și Sabin Drăgoi, cu interpreții de muzică populară Petrică Pașca, Dumitru Fărcaș, Gheorghe Zamfir stă drept mărturie pentru respectul și aprecierea de care s-a bucurat cercetătorul și folcloristul din Covășanț.

Ioan T. Florea (1920-2001) a fost învățător și apoi directorul școlii din Covășanț la mijlocul secolului trecut, perioadă în care a fost numit și asistent la Institutul de Folclor din București, condus de Harry Brauner, apoi de Sabin Drăgoi. Absolvent al Conservatorului de muzică „Ciprian Porumbescu”, Ioan T. Florea a activat ca folclorist la Filarmonica de Stat din Arad între anii 1954-1982, perioadă în care a valorificat culegerile făcute în tine-

rețe, dar și cele pe care le-a făcut în diferite zone ale Transilvaniei. A făcut sute de înregistrări cu tarafurile existente la acea vreme în zona Podgoriei Aradului, ulterior incluse în patrimoniul imaterial al Institutului de Folclor. A publicat numeroase articole despre folclorul muzical, a ținut conferințe, concerte, lecții cu tematică folclorică, a participat la sesiuni științifice organizate de prestigioase instituții, a scris cărți de specialitate în care sunt incluse o parte din cercetările asupra melodiei de joc. Astfel, în 1983 au apărut volumele „Folclorul muzical din județul Arad” cu 500 de melodii de joc și „Culegere de Folclor Muzical”, iar în 1998 volumul „Scrieri etnomuzicologice”. Împreună cu orchestra „Rapsozii Zărandului” a făcut mai multe înregistrări pentru radio și televiziune.

Ileana Florea (1943-2012), absolventă a Universității din Timișoara, a fost profesoară de limba și literatura română și muzeograf la Muzeul Memorial „Ioan Slavici și Emil Monția” din Șiria, timp de peste 40 de ani fiind sufletul muzeului șirian.

Alături de Muzeul etnografic „Zestrea satului” Covășanț al profesorului Alexandru Chiș și turnul vechii biserici medievale din localitate, casa memorială, ce cuprinde expozițiile dedicate folcloristului Ioan T. Florea și soției sale, Ileana Florea, muzeograf la Muzeul Memorial „Ioan Slavici și Emil Monția” din Șiria, reprezintă un punct de interes turistic în Podgoria Aradului.

Adelina Stoenescu

MONITORUL
cultural

Rugăciunea pentru cei adormiți – când dorul devine lumină

Dragul meu prieten,

Poate că și tu, ca mine, ai zile în care ți se face dor. De mama ta. Sau de tatăl tău. De bunica în casa căreia ți-ai trăit copilăria...de chipul blând al bunicului... De glasul lor, de felul în care îți spuneau „ai grijă de tine”, de pașii lor prin casă. Poate că au trecut ani de când nu-i mai vezi, dar uneori, într-o dimineață de toamnă, ți se pare că le auzi vocea. E o amintire? Sau e sufletul tău care-i strigă pe nume? În astfel de clipe, pomenirea celor adormiți nu mai e o obligație, ci un dor care se face rugăciune.

În prima sâmbătă din noiembrie, bisericile se umplu de nume. Le vezi scrise pe pomelnice, unele caligrafiate frumos, altele grăbite, cu cerneală ștearsă. Sunt numele celor care nu mai sunt, dar care continuă să trăiască în rugăciunea ta. E ziua Moșilor de toamnă – o zi în care pământul și cerul își dau mâna, iar tăcerea e plină de prezență.

Poate că nici nu-ți dai seama cât de adâncă este această legătură dintre tine și cei plecați. Când spui un nume la rugăciune, nu doar îți amintești – îl readuci la viață. Îl așezi în lumina lui Dumnezeu, acolo unde timpul nu mai curge și unde iubirea nu se pierde. Rugăciunea pentru cei adormiți nu e o simplă tradiție. E un gest de fidelitate față de dragostea care te leagă veșnic de ei.

Gândește-te: toată credința noastră se sprijină pe această legătură tainică între vii și morți. Hristos a biruit moartea nu doar pentru a dovedi ceva, ci pentru a ne aduce din nou împreună. De aceea, atunci când te rogi pentru bunica ta, pentru părinți, pentru prieteni sau pentru cei uitați de lume, în clipa aceea nu ești singur. În acel moment, Cerul se apropie de tine.

Moșii nu sunt doar „cei de demult”, ci cei care au sădit în tine ceva: o rugăciune, o vorbă, o amintire. Într-un fel, fiecare dintre ei continuă să te învețe cum să iubești. Poate că ai observat că, pe măsură ce trec anii, dorul nu scade, ci se schimbă. Devine mai blând, mai luminos. Pentru că dorul, în lumina credinței, nu e lipsă, ci așteptare.

Rugăciunea pentru cei adormiți e o formă de prezență. Când aprinzi o lumânare și rostești numele lor, nu faci un act nostalgic, ci o mărturisire: *cred că iubirea nu moare*. Cred că Dumnezeu e mai mare decât moartea și că sufletele noastre, despărțite doar pentru o vreme, se vor regăsi.

E important să nu uiiți: moartea nu e o despărțire definitivă, ci o despărțire cu speranță. De aceea, Biserica nu plânge fără lumină. În cimitire, chiar și în zilele reci de noiembrie, lumânările clipească ca niște inimi. Fiecare flacăra e o rugăciune care urcă. Și, de undeva, poate că o altă lumină, nevăzută, coboară spre tine.

Noiembrie e luna în care natura moare încet, dar și luna în care sufletul învață că moartea nu e sfârșitul. E pragul dincolo de care începe adevărata viață. Așa cum frunza căzută hrănește pământul, tot așa și cei adormiți hrănesc tăcut viața noastră, prin amintirea lor, prin ceea ce am învățat de la ei, prin iubirea pe care o simțim încă.

Poate că uneori simți o vinovăție că nu te-ai rugat destul, că n-ai mai aprins lumânări, că ai uitat un nume. Nu te mostra prea mult. Important e să începi din nou. Să spui: „Doamne, odihnește-l și pe el, și pe ea, și pe toți cei pe care nu mai are cine să-i pomenească.” Atunci, inima ta devine o biserică. Și din ea se ridică o rugăciune pe care nici vântul, nici timpul, nici moartea nu o pot stingea.

Adu-ți aminte de ei nu doar cu tristețe, ci cu recunoștință. Pune în sufletul tău o icoană vie cu chipurile lor. Roagă-te, zâmbește, iartă, și fă un bine în amintirea lor. Fiecare faptă bună pe care o faci în numele celor plecați e o floare care crește pe mormântul lor și o lumină care se aprinde în veșnicie.

Și când vei merge la biserică în sâmbăta Moșilor, privește fumul subțire al lumânărilor. El urcă încet spre cer, dar parcă se întoarce înapoi, ca o binecuvântare. Poate că și ei, cei plecați, se roagă pentru tine. Poate că rugăciunea lor e mai puternică decât crezi.

Nu te teme de moarte, prietene. Ea nu e o înfrângere, ci o trecere. Și în această trecere, rugăciunea e podul pe care ne întâlnim din nou.

*Cu pace și dor,
pr. Vlad Sergiu Sandu*

Căile ferate și dezvoltarea industriei forestiere în județul Arad (II)

Al doilea tronson, Arad-Brad, avea să fie inaugurat abia la 6 decembrie 1895. Dar și această linie avea o foarte mare importanță din punct de vedere economic. În anul 1875 marii proprietari de moșii din zona Munților Zărand: Boroș Beniamin (inginer de profesie), Wenkheim, Potoszky, Hollaky Anton, Almasy Oliver pun bazele Societății Căilor ferate Arad – Valea Crișului cu sediul la Arad. Linia era destinată exploatării pădurilor și a bogățiilor subsolului din Valea Crișului Alb, la realizarea acesteia fiind cointeresate prin contribuții și comunele Pâncota, Ineu, Sebiș și Gurahonț, conștiente de bebeficiile economice pe care o asemenea lucrare le va aduce în viitorul apropiat.

Pe lângă aceste tronsoane principale de cale ferată, trebuie menționate și căile ferate cu ecartament îngust, care împânzeau Munții Zărandului și făceau legătura cu stații importante de pe Valea Crișului și Valea Mureșului (Hălmagiu, Gurahonț, Sebiș, Târnova, Radna, Bârzava, Săvârșin etc.). Erau căi ferate industriale, folosite pentru transportul, mai ales al lemnului, dar și al varului, a diferitelor mineruri, al lucrătorilor la pădure etc. Majoritatea garniturilor de pe liniile înguste erau tractate cu cai, dar existau și locomotive de mici dimensiuni.

Sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX găsește pădurile din Munții Zărandului secționate de o bogată rețea de căi ferate industriale, asemeni unei pânze de paianjen.

Construirea de căi ferate a însemnat un mare pas pentru localitățile din Țara Zărandului. Pentru așezările care au avut acces la calea ferată a reprezentat intrarea în sfera modernizării

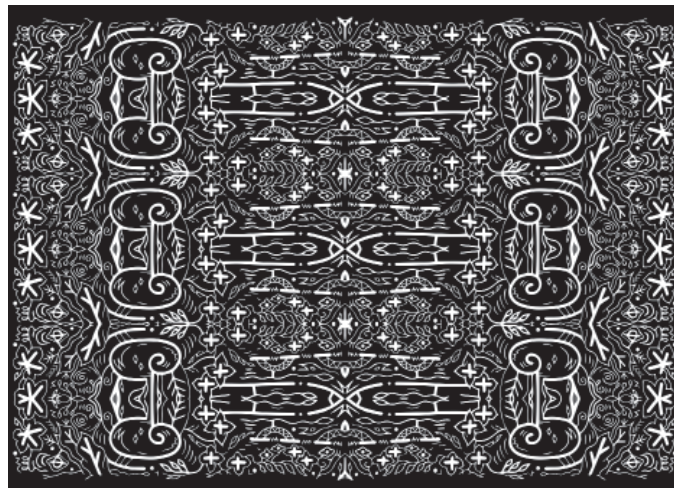
capitaliste și a circuitului accelerat al pieței, în timp ce pentru cele care au rămas departe de această nouă cucerire a tehnicii, a însemnat o stagnare din punct de vedere al dezvoltării economice.

Trebuie menționat că, de acum înainte, întreținerea și exploatarea căilor ferate va aduce o serie de noi locuri de muncă permanente (angajați ai societăților de cale ferată) dar și sezoniere (lucrări, în diferite anotimpuri, de curățare și întreținere a liniei). Mai ales pentru localnici, angajarea ca muncitori sezonieri la curățarea și întreținerea liniilor era o sursă foarte importantă de câștig. Angajații permanenți de la căile ferate vor forma o categorie specială în lumea satelor, fiind oameni pregătiți, cu școli tehnice, făcând parte din categoria funcționarimii.

Sorin Sabău

MONITORUL
cultural

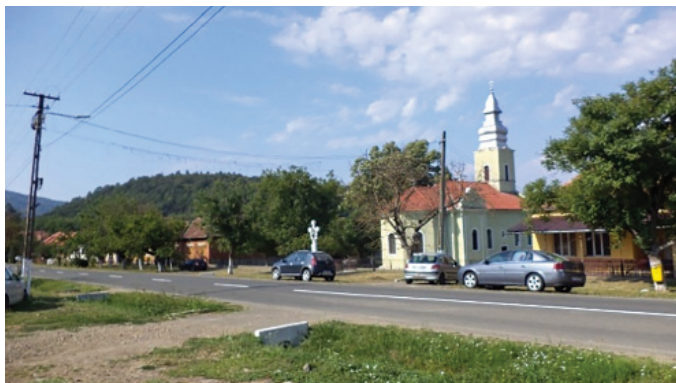

Linda Barkasz, *Mushroom Sanctuary*

Satul de după

O mână de case înghesuite într-un colț al comunei Buteni (jud. Arad) formează astăzi satul Berindia, pe ulițele căruia viața prinde contur după ce luminile orașului *Singidava* s-au stins prin secolul al IV-lea d.Hr. Documentele medievale îi atestă prezența pe la 1553 ca proprietate a familiei Losonczy, ceea ce nu înseamnă că el nu existase cu mult înainte. Dimpotrivă, *Cheile Cociubei* aflate la doar 2 km în amonte ne spun o cu totul altă poveste, legată de tendința oricărei comunități de a stăpâni trecătorile, pentru liniștea și bunăstarea oamenilor. La început, dacii au ridicat în fața îngustimii defileului un centru districtual foarte puternic numit *Singidava*, apoi tribul turanic al *berendeilor* sau *berindeilor*, care hărțuiesc Europa răsăriteană între anii 900 și 1000, își așează aici câteva capacități militare și, stimulați de antroponimele *Berendei*, *Berindei*, dau numele satului cucerit: Berindia, iar ungurii, descălecați pe valea de mijloc a Crișului Alb după 1100, vor avea și ei în vedere avantajele trecătorii vegheată de fostul oraș din apropiere, căruia îi schimbă sufixul potrivit limbii lor. Ani la rând, satul a suportat cu stoicism toate capriciile înscrisurilor medievale de la *Berende* până la *Borosberend*, în cadrul comitatelor Zărand și Arad, împărțind condiția unui cătun risipit pe malul drept al Crișului Alb.

Toate aceste transformări și reșezări, s-au petrecut în apropierea unei ciudate ridicături, asemănătoare cu o „căciulă de zahăr” (Somogyi Gyula), pe care a dăinuit, vreme de câteva secole, orașul antic *Singidava*. Dacă la început existența lui s-a menținut în sfera oralității marcată de mitul omniprezenților *Uriși* buni la toate, de prin 1820 intră sub incidența cuvântului scris.

Berindia – Singidava

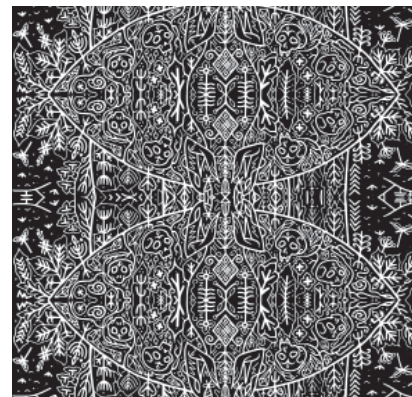
Familiarizat cu realitățile văii de mijloc a Crișului Alb, istoricul arădean, Ladislau Nagy de Peretsényi, semnalează, pentru prima dată, prezența unor vestigii nedefinite în hotarul satului Berindia: „pe un deal se văd niște ruine de cetate”. După mai bine de un secol, butinceanul Simion Moț, va încerca să le dibuiască originea, punându-le instinctiv pe seama dacilor, ipoteză confirmată de arheologi.

De aici încolo va începe lupta pentru subminarea terminației *dava*, prin care dacii desemnau nivelul și prosperitatea unei localități. În unele locuri a fost dislocată de slavi, în altele de unguri. Primii, au adus termenul *grad* pentru cetate, fortăreață, întăritură, fructificat de români, fie în forma originală (vezi Bălgrad), fie transformat în apelativul *grădiște* (vezi Grădiștea Muncelului) ș.a. Următorii își vor denumi cetățile cu ajutorul substantivului *vár* (vezi Temesvár, Hunyadvár) ș.a. Treptat, cuvântul a pătruns în limba română sub haina sufixului *-oara*, solidar cu maghiarul accentuat *vá*, care, la începutul împrumuturilor lingvistice, glisează către diftongul autohton *-oa* (vezi Timișoara, Hunedoara) ș.a. De acum înainte și așezarea întărită de pe valea de mijloc a Crișului Alb se va numi *Șângioara*, deoarece un război fără arme proclamase victoria *-oarei* în fața *-davei*.

Așadar, perseverența omului arhaic și a dacilor crișeni, transmisă urmașilor îndrăgostiți de măgurile Zărandului, se poate considera fericită. Datorită valențelor ei cumulative, care au rodit mai multe milenii pe valea de mijloc a Crișului Alb, numele fostei *Singidave* a rămas lângă satul *Berindia*.

Ovidiu Someșan

MONITORUL
cultural

Linda Barkasz, *Jumping Timelines*

Surse:

O.Someșan, Un deal începe să vorbească

De la pasiune la meserie

Având în vedere numărul mare de doritori în a învăța din tainele dansului popular, vă anunțăm cu bucurie că, pe lângă distinsul coregraf al Școlii Populare de Arte Arad – Viorel Nistor, clasa de dansuri populare va mai avea încă un profesor-coordonator, coregraful Adrian-Teodor Boloș. L-am rugat pe mai noul profesor coordonator să ne spună câteva cuvinte despre descoperirea acestei pasiuni cât și despre felul în care se simte ca viitor profesor al Școlii Populare de Arte. Iată ce ne-a mărturisit:

„Pasiunea pentru jocul popular am descoperit-o din curiozitate în anul 2006 când am însoțit-o pe sora mea Maria la repetițiile ce s-au desfășurat la Sinteza Mare. După prima repetiție am considerat că dansurile populare nu sunt pentru mine, dar după câteva zile, ceva, în sufletul meu, s-a schimbat și m-am hotărât să continui cu dansurile. La Ansamblul Moștenitorii l-am avut instructor pe domnul Ilie Macovei, cel care m-a învățat să deslușesc primii pași ai jocului popular.

În anul următor i-am cunoscut pe dansatorii din Olari, cei care în scurt timp ne-au primit cu brațele deschise atât pe mine cât și pe sora mea, în minunata familie „Spicul”, actualmente Ansamblul „Maria Grațiana”, ansamblul meu de suflet, avându-l ca îndrumător, instructor și tată, pe domnul Petru Răuț. Am avut foarte mult de muncit pentru a mă ridica la nivelul colegilor mei, dar m-am ambiționat, am muncit și, în câteva luni am reușit să joc alături de ei pe scenă.

În anul 2013 am absolvit Școala Populară de Arte din Arad, secția instructor dans popular, avându-l ca profesor pe domnul Vasile Peri, iar din 2016 am început cariera de instructor de dansuri populare, primii mei învățăcei fiind Ansamblul „Mugurașii” din Curtici. Pe lângă „Mugurașii” Curtici lucrez și cu „Românașul” – Arad, „Bujorii” – Șofronea și „Florile Mureșului” – Vladimirescu.

Anul 2025 a fost anul noilor începuturi și totodată al provocărilor. Din ianuarie am început colaborarea cu Ansam-

Ansamblul Mugurașii din Curtici

blul „Florile Mureșului” – Vladimirescu, iar din octombrie activez la Școala Populară de Arte din Arad ca instructor alături de domnul coregraf Viorel Nistor, care nu mai are nevoie de absolut nicio descriere. Pentru mine este o onoare și, în același timp o bucurie enormă, să lucrez cu domnul Viorel Nistor în slujba folclorului arădean și sper să colaborăm cât mai mulți ani.

Aș vrea să mulțumesc în primul rând familiei mele: soției, copiilor, părinților și surorii mele pentru tot sprijinul oferit și, în mod special, domnului Petru Răuț pentru că a crezut în mine și m-a sprijinit mereu.”

Instructor coregraf, Adrian-Teodor Boloș

Pagini realizate de Laura Maria Ilea

Linda Barkasz, Dragonfly Portal

CENTRUL CULTURAL JUDEȚEAN ARAD

